

Prof. dr. Izet Mašić

Likovi zavičaja: Život i djelo prof. dr. Halima Mulaibrahimovića

Povod i motiv da napišem ovaj članak u "Gračaničkom glasniku" o rahmetli profesoru dr. Halimu Mulaibrahimoviću je mudra izreka: Ono što se zapiše to ostaje, ono što se pamti to bježi.

Neko je zapisao da je istaknuti historičar Mula Mustafa Bašeskija često znao citirati ovu izreku. Ovdje sam je upotrijebio s namjerom da zapišemo i ostavimo generacijama što dolaze osnovne informacije o istaknutim i znamenitim Gračanlijama, koji su obilježili bosanskohercegovačku povijest i čija djela nezbrisivo ostaju u riznici edukativnog štiva generacija "na kojima svijet ostaje". Nažalost, ima i danas Gračanlija, ne samo onih mlađe životne dobi, koji svoje sugrađane, veličine, kakav je rahmetli Halim, nedovoljno ili nikako ne poznaju.

Imao sam sreću da se družim sa Halimom više od dvadeset godina. Bili smo rođaci, prijatelji, kolege, rahmetli majke su nam bile komšinice i družbenice (rahmetli Ahmetovica, Halimova majka, kako smo je zvali, bila mi je bika). Sin takve majke morao je u mom srcu imati "poseban status" i respekt. Halim je bio od onih ljudi koje su vazda krasile sljedeće vrline: tih, skroman, nenametljiv, racionalan i odmjeran u svemu. Nije znao reći "ne mogu", "neću" i sl. Njegovo "neka, vidjet ćemo" nikad nije bila odbačena mogućnost da se zamoljeno i traženo ne može nikako ili nikada realizirati.

Bio sam mu lični doktor na početku svoje karijere (od 1977. do 1988. godine), dok sam prakticirao porodičnu medicinu u Zdravstvenoj stanici na Višnjiku, ali naše najprisnije veze potiču iz ratnog, i za mene a za njega posebno teškog perioda, s

obzirom da smo 1993. i 1994. godine više mjeseci, kao izbjeglice, stanovali u istom stanu, u dvadesetak kvadrata - bez struje, vode, plina i s malo hrane. U tom stanu, prilikom jednog od mnogobrojnih granatiranja Sarajeva, Halim je bio ranjen (a ja sam, srećom, tog jutra na istom mjestu izbjegao gelere granate koja nam je eksplodirala više glava u zidovima gradskog MUP-a u Sarajevu). Bio je to period mog života kojeg ću teško moći zaboraviti. Halim je, bez obzira što je samo s jednom plastičnom kesom ličnih stvari s Grbavice prešao most na Miljacki i obreo se na drugoj strani grada, uvijek bio optimista. Odmah se uključio u razne forume i sa najvažnijim intelektualcima iz najviših državnih organa intenzivno radio na ustrojstvu određenih institucija nove države. Iz tog perioda u sjećanju mi je i naše druženje oko promoviranja nekih mojih knjiga u kojima je Halim bio recenzent, naročito knjige "Moji stavovi..." (Život i djelo Muhameda Mašića), koju smo s rahmetli Ešrefom Kovačevićem, zatim s prof. J. Žigom i prof. H. Kulenovićem, promovirali 1994. godine u Bosanskom kulturnom centru. Bila je to javna rehabilitacija mog rahmetli oca. Halim je, inače, mog rahm. oca dobro poznao i ponekad komunicirao sa njim iz Sarajeva.

Nakon okončanja rata, Halim najviše vremena troši na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, nastojeći da što prije stvori uslove za normalan rad nastavnika i studenata tog fakulteta. Istodobno je radio i predavao na nekoliko drugih fakulteta u Sarajevu i nekim drugim našim univerzitetskim centrima. Božjom voljom, svoj ovozemaljski život okončao je upravo vraćajući se s časnog zadatka - održavanja nastave na Tuzlanskom univerzitetu. Svoje organizacijske sposobnosti Halim je dokazao i kao dekan Fakulteta političkih nauka u Sarajevu u dva mandata (1995.-1998). Studenti Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu pamtit će

profesora Mulaibrahimovića kao svog matičara - osnivača. I to nije sve. Nikad se ne može reći sve i odjednom.

Ovaj kratki životopis prof. dr. Halima Mulaibrahimovića samo je dopuna nekolicini tekstova objavljenih u dnevnim i sedmičnim novinama poslije njegove tragične smrti (u saobraćajnoj nesreći) 27.10.2000. godine. Želio sam, istovremeno, da u kratkim crtama predstavim naučno-istraživačko djelo našeg znamenitog Gračanlije, za uspomenu i sjećanje, ali i kao izvor za neka druga proučavanja.

S lijeva na desno: O. Hamzić, dr. H. Mulaibrahimović, dr. Izet Mašić i dr. S. Fočo

Biografski podaci

Rahmetli prof. dr. Halim Mulaibrahimović rođen je 1. maja 1936. godine u Gračanici, R BiH. U rodnom mjestu završio je osnovnu školu. Učiteljsku školu završio je 1956. godine u Tuzli. Iste godine upisao se na Filozofski fakultet u Sarajevu, Odsjek filozofija-fizika, na kojem je diplomirao je 1960/1961. godine. Po završetku studija, radio je na Radničkom univerzitetu "Đuro Đaković" u Sarajevu, u svojstvu stručnog saradnika, a zatim u Republičkom zavodu za produktivnost rada. Nakon odsluženja vojnog roka, u decembru 1963. godine, izabran je za asistenta na predmetu Osnovi nauke o društvu u Centru za osnove nauke o društvu Univerziteta u Sarajevu. Oktobra 1964. godine upisuje postdiplomski studij iz Sociologije na Pravnom fakultetu u Beogradu. Magistarski rad "Marksizam i anarhizam" odbranio je u martu 1971. godine. Doktorsku disertaciju pod naslovom "Idea čovjeka i društva u djelu Viljema Godvina" odbranio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1974. godine i tako stekao stepen doktora filozofsko-socioloških nauka.

Od 1963. godine radi kontinuirano kao univerzitetski nastavnik i to na grupi socioloških i filozofskih disciplina. U zvanje predavača na predmetima Sociologija i Sociologija politike na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu biran je 1968. godine. U zvanje vanrednog profesora na predmetu Sociologija politike izabran je 1978. a u zvanje redovnog profesora na istom predmetu 1986. godine.

U toku svoje nastavničke aktivnosti učestvovao je u izvođenju nastave iz socioloških i filozofskih disciplina na našim sljedećim fakultetima: Šumarskom fakultetu u Sarajevu (1966/67, 1967/68, 1968/69, 1969/79, 1973/74, 1974/75), Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu (1963/64. i 1964/1965), Poljoprivrednom fakultetu u Sarajevu (1983/84. i 1984/85), Tehnološkom fakultetu u Tuzli (1976/77), Rudarskom fakultetu u Tuzli (1976/77), zatim na Višoj upravnoj školi u Sarajevu (1976/77), Ekonomskom fakultetu u Sarajevu (1992/93), Pedagoškoj akademiji u Sarajevu (1992/93, 1993/94. i 1994/95), te na raznim smjerovima postdiplomskog studija nekoliko fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Na

Fakultetu političkih nauka u Sarajevu samostalno je izvodio nastavu (osim na predmetu Sociologija politike) i na predmetima Politička filozofija i Metodologija (1992/93. i 1993/94. godine).

Profesor dr. Halim Mulaibrahimović najviše je doprinio da se naučna disciplina Sociologija politike (odnosno Politička sociologija) razvije u fundamentalnu i savremenu sociološku nauku, koja sačinjava temeljnu sadržinu cijelog studija sociologije. Osim toga, značajan je njegov doprinos konstituiranju i drugih socioloških disciplina kao što su: Sociologija jezika, Metodologija, Politička filozofija, Opća sociologija.

Bio je mentor prilikom izrade velikog broja specijalističkih, magistarskih i doktorskih disertacija, član komisija za izbor u nastavnička zvanja i recenzent nekolicini naučnih radova - knjiga, studija, istraživačkih projekata. Njegov rad sa studentima i kolegama visoko je ocijenjen, kao principijelan, objektivan, tolerantan, ali uvijek sa poštovanjem osnovnih pedagoških i naučnih kriterija, principa i načela. U tom smislu, on nikad nije štedio ni snage, ni vremena, nesebično je pomagao studentima, saradnicima (asistentima) i kolegama u njihovim studijama i naučnim radovima, te je tako dao veliki doprinos razvoju mnogih naših mladih naučnih kadrova.

Naučna i istraživačka djelatnost

Profesor dr. Halim Mulaibrahimović je objavio veliki broj naučnih i stručnih radova iz oblasti sociologije, filozofije, političkih nauka i metodologije. Ovom prilikom nije potrebno navoditi sve te mnogobrojne radove - studije, rasprave, referate, članke, recenzije, osvrtne. Dovoljno je reći da su objavljeni u poznatim našim časopisima, kao što su "Pregled", "Naše teme", "Gledišta", "Lica", "Opredjeljenja", "Socijalizam", "Marksističke sveske", "Ideje". Svi ti radovi

poznati su široj naučnoj javnosti, a mnogi su citirani od istaknutih naučnika u oblasti sociologije i političke filozofije.

Profesor H. Mulaibrahimović je autor i dvije značajne knjige - studije: 1. "Marksizam i anarhizam", u izdanju MSC, Sarajevo 1978. godine, i 2. "Ideja čovjeka i društva u djelu Viljema Godvina", u izdanju "V. Masleša", Sarajevo, 1985. godine. Također je koautor udžbenika za srednje škole - "Osnovi nauke o društvu", u izdanju "Svjetlost", Sarajevo, 1980/81. godine, zatim udžbenika - "Sociologija", Sarajevo, 1994. godine, te univerzitetskog udžbenika - "Osnovi marksizma..." u izdanju "V. Masleša", Sarajevo, 1989. godine.

Studija "Marksizam i anarhizam" je političko-filozofska rasprava o jednoj od najznačajnijih ideja s kraja XIX i početka XX vijeka, koja je bila predmet filozofskih, socioloških i politoloških rasprava i praktičan politički pokret evropskog radništva ovog vremena, koja se nije ugasila ni u našoj savremenosti. Ideje koje autor ovdje izlaže, a naročito kritika i marksističkog i anarhističkog dogmatizma, aktuelne su i za sadašnju stvarnost društva. Ova knjiga je naišla na zapažen odjek u naučnoj javnosti, o njoj je organiziran i naučni kolokvij u Sarajevu (u organizaciji časopisa "Lica").

Knjiga "Ideja čovjeka i društva u djelu Viljema Godvina", najobimnije je i najznačajnije djelo dr. Mulaibrahimovića. To je obimna studija - rasprava o političkoj filozofiji jednog od najpoznatijih predstavnika anarhističke misli. Ovim djelom dr. H. Mulaibrahimović se potvrđuje kao originalan i inventivan istraživač koji se uhvatio ukoštac sa složenim problemom filozofsko-sociološke analize, interpretacije i kritike, jedne od najznačajnijih i najuticajnijih misli evropskog liberalizma. Autor je u istraživanju ideja V. Godvina krenuo onim najtežim, ali ujedno i najispravnijim putem - on je Godvinovu misao izveo iz temeljite analize procesa nastanka evropskog građanskog društva, kako u njegovim teor-

ijskim tako i u njegovim historijsko-društvenim i političkim izvorima i aspektima. Pisac svojom analizom pokazuje da je temeljno načelo antifeudalnog karaktera građanskog društva bilo načelo slobode individuumu i njegovog neotudivog (prirodnog) prava da slobodno stvara sa svojim sredstvima za proizvodnju, proizvodi i da razmjenjuje proizvode sa sebi "jednakim" osobama i da je u tom načelu bitan princip slobode čovjeka u odnosu na druge ljude i u odnosu na društvo. To se temeljno načelo nalazi, prema autoru, u svim osnovnim filozofskim idejama toga vremena, a prije svega u Dekartovoj filozofiji racionalizma i antropocentričnog subjektivizma, u Lokovoj i Hjumovoj filozofiji subjektivističkog empirizma. Iz tih filozofskih pretpostavki izvodi se i načelo političke filozofije koju razvija V. Godvin, a to je načelo slobode čovjeka i društva. Iz toga načela izvire anarhistička koncepcija, tj. takva koncepcija u kojoj je slobodu čovjeka, kao pojedinca moguće osigurati samo primjenom nadmoći njegovog prava nad pravom organizirane društvene sile - države. Društvo slobode, odnosno slobodno društvo jeste samo ono društvo koje je ograničeno i negira moć države. Tako se dokazuje da je anarhizam, kako individualistički tako i kolektivistički, nužna konzekvenca samo osnovne ideje evropskog liberalizma.

Autor, profesor H. Mulaibrahimović, u ovom slučaju nije ostao samo na izlaganju i interpretaciji ideje V. Godvina već je izložio cijeli kompleks engleskog empirizma i liberalizma, sve njegove tokove i linije (R. Bekona, T. Mora, F. Bekona, J. Loka, D. Hjuma, T. Hobsa).

Vrijednost ovog djela je i u tome što ono obuhvata i sve druge glavne linije razvoja anarhizma, tj. načela slobode kako je ono razvijeno u Hegelovoj filozofiji i kako je nalazilo svoj izraz kod M. Hesa i kasnijih anarhista, sve do M. Bakunjina i Kropotkina. Rasprava profesora H. Mulaibrahimovića predstavlja značajan prilog poznavan-

ju evropske liberalne misli i stoga je ona ozbiljan doprinos razvoju naše političko-filozofske i sociološke misli uopće.

Radovi prof. dr. H. Mulaibrahimovića u udžbenicima ("Osnovi nauke o društvu", "Osnovi marksizma..." i "Sociologija") koji se primarno odnose na sociološke teme kao što su historija sociološke misli i nauke, glavni pravci i škole u sociologiji, temeljne kategorije sociološke nauke - društva, društvene pojave i procesi, društveni odnosi, društvene grupe, ličnost, država, političke stranke i dr. pisani su sa stanovišta temeljnih kriterija i zakona udžbeničke literature - analitično, sistematično, pregledno, s jasnoćom jezičke interpretacije i gotovo s preciznošću koju susrećemo u prirodnim naukama. I u ovim radovima potvrđuje se metodološka strana naučnog rada prof. Mulaibrahimovića, kao ona bitna dimenzija koja nauku i čini naukom i odvaja je od drugih oblika ljudskog stvaralaštva. U ovim radovima se izražava širina naučnog interesiranja autora, bogatstvo ideja, koje on raspravlja i razvija kao i naučna odgovornost prema pisanom kursu.

Profesor dr. Halim Mulaibrahimović je učestvovao u više naučno-istraživačkih projekata, između ostalog:

- Promjene i razvoj u SRBiH, Društveni cilj br. 1.,
- Titov doprinos teoriji komunističke partije (Institut za društvena istraživanja FPN-a u Sarajevu),
- Subjektivne snage u procesu ostvarivanja ZUR-a u SRBiH (Institut za društvena istraživanja FPN-a u Sarajevu) i
- Integracioni procesi u Sarajevskoj privredi (Studijski centar GKSK BiH Sarajevo).

Istraživačke studije ovih projekata, koje je profesor H. Mulaibrahimović završio objavljene su kao:

- "Teorijsko-metodološki aspekti proučavanja teorije komunističke partije" u svesci br. 3 - Titova koncepcija partije, Institut za društvena istraživanja FPN-a u Sarajevu,
 - "Integracija UPI-a - sociološko-politološko istraživanje, Studijski centar GKSK BiH, Sarajevo 1972. godine,
 - Savez komunista u procesu osposobljavanja radnika za njihovo samoupravno i političko djelovanje na sprovođenju ZUR-a, Institut za društvena istraživanja FPN-a u Sarajevu, 1986. godine.
10. "Nacija i problem njene transformacije", Rad objavljen u knjizi "Zajedništvo i nacionalni odnosi u BiH". Izdavač Studijski centar Gradske konferencije SKBiH Sarajevo, 1973.
 11. "Viljem Godvin - utemeljivač evropskog anarhizma", Pregled, Sarajevo, br. 10/1974.
 12. "Socijalne i političke konzekvence anarholiberalističke filozofije Viljema Godvina", Rad je predat časopisu "Ideje" Beograd.
 13. "Etički aspekt Godvinove filozofije", Rad je objavljen na Trećem programu Radio Sarajeva.

Objavljeni radovi

1. "Integracija UPI - sociološko-politološko istraživanje". Rad je štampan kao knjiga u izdanju Studijskog centra Gradske konferencije SKBiH Sarajevo, 1972. Koautor je prof. dr. Hasan Sušić.
2. "Zajednica i društvo kod Marksa i nekih građanskih sociologa", "Pregled" br. 3/1967.
3. "Kolektivistički anarhizam M.A. Bakunjina", Naše teme, Zagreb, br. 5/1971.
4. "Utilitaristički anarhizam W. Godvina", Pregled, br. 10, Sarajevo, 1971.
5. "Marksizam i anarhizam", Politički spektar, br. 14, Sarajevo, 1971.
6. "Savez komunista i integracioni procesi u sarajevskoj privredi", Studijski centar Gradske konferencije SK BiH Sarajevo 1971. godine, koautor prof. dr. Hasan Sušić.
7. "Sociologija i socijalizam", prikaz djela R. Supeka, "Pregled".
8. Tri prikaza godišta časopisa: "Naše teme", Socijalizam i Gledišta, koji su objavljeni u Pregledu.
9. "Marksizam i anarhizam i problem odumiranja države i politike", Pregled, br. 11-12/72. Sarajevo.
14. "Anarholiberalizam - fenomenološki egzistencijalizam i marksizam (Marksistička kritička analiza anarholiberalne filozofije Viljema Godvina). Rad predstavlja osnovne rezultate doktorske disertacije "Ideja čovjeka i društva u djelu Viljema Godvina", Rad je objavljen u časopisu "Marksističke sveske" FPN Sarajevo.
15. "Marksistički i anarholiberalni metod političkog djelovanja", Studijski centar GK SKBiH, Sarajevo, 1976. godine.
16. "Fenomenologija" - izbor tekstova, Prikaz u "Pregledu" br. 6/1976.
17. "Liberalno-skeptička teorija saznanja W. Godvina", Rad je objavljen u časopisu "Opredjeljenja", 1976. godine.
18. "Dijalektika skepse i dogme i fenomenologija", Rad je objavljen u časopisu "Opredjeljenja" br. 8/1976.
19. "Revolucionarna dijalektika klasnog i nacionalnog u socijalizmu". Osvrt na knjigu "U kontinuitetu revolucije", H. Pozderca, Časopis "Opredjeljenja", april 1977. godine.
20. Knjiga: "Marksizam i anarhizam" - (Političko-filozofski aspekt), Studijski centar GKSK BiH Sarajevo, 1978. godine.

21. "Lenjin - monografija njegove misli, Osvrt na knjigu M. Filipovića "Lenjin..." štampan u časopisu "Dijalog".
22. K.H.V. Sluk: "Politička, filozofija", Prikaz knjige, časopis "Opredjeljenja".
23. H. Pozderac: "Nacionalni odnos i socijalističko zajedništvo", Osvrt u časopisu "Opredjeljenja".
24. "Samoupravni pluralizam i pluralističko samoupravljanje", Rad objavljen u časopisu "Opredjeljenja".
25. "Neki teorijsko-metodološki aspekti proučavanja teorije komunističke partije", Rad objavljen u svesci "Tito-va koncepcija partije" br. 3. FPN, Sarajevo.
26. "Savez komunista u procesu osposobljavanja radnika za njihovo samoupravno i političko djelovanje na spro-
- vođenju ZUR-a", Koautor: prof.dr. Ismet Grbo, Projekt ZUR. Sveska Instituta... FPN Sarajevo
27. Knjiga-udžbenik: "Osnovi nauke o društvu", za srednje škole. Grupa autora. "Svjetlost", Sarajevo, 1981. godine.
28. Knjiga: "Ideja čovjeka i društva u djelu Viljema Godvina". V. Masleša, Sarajevo, 1985. godine.

Literatura

1. Stojak R, Cvitković I, Međedović Š. Izvještaj o izboru dr. Halima Mulaibrahimovića u zvanje redovnog profesora na predmetu Metodologija na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Sarajevo, 1994.
2. Mulaibrahimović H. Marksizam i anarhizam. "Univerzal", Tuzla, 1978.

